

С. В. Сокиркоздобувач наукового ступеня кандидата наук
Державного університету «Житомирська політехніка»

СВІТОВИЙ ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ТА НАПРЯМИ ЙОГО АДАПТАЦІЇ В УКРАЇНІ

Ця стаття зосереджується на аналізі світового досвіду у сфері антикорупційної політики та його потенціалі адаптації та впровадження в Україні. В роботі розглянуто різноманітні стратегії та підходи до боротьби з корупцією, які були успішно реалізовані в країнах з низьким рівнем корупції, включаючи зміцнення інституціональної незалежності, вдосконалення законодавства, активізацію ролі громадянського суспільства, використання цифрових технологій та міжнародну співпрацю. Стаття наголошує на важливості комплексного підходу до реформування антикорупційної політики в Україні, який передбачає інтеграцію міжнародного досвіду з урахуванням національних особливостей. Особлива увага приділяється необхідності створення ефективних інституціональних механізмів, розвитку законодавчої бази, включення громадянського суспільства у процес формування антикорупційної політики, а також використанню новітніх технологій для підвищення прозорості та зменшення корупційних ризиків. Рекомендації, надані в статті, мають на меті допомогти Україні в розробці та реалізації ефективних антикорупційних стратегій, заснованих на кращих світових практиках та адаптованих до українського контексту, з метою підвищення рівня прозорості та підзвітності влади та боротьби з корупцією на всіх рівнях. Завдяки цьому дослідженню, читачі отримують глибоке розуміння основних компонентів успішної антикорупційної політики та дізнаються про можливості їх застосування та адаптації в українських умовах. Стаття також підкреслює значення активної участі громадськості та міжнародного співробітництва в підвищенні ефективності антикорупційних заходів. Надані рекомендації можуть слугувати підґрунтям для подальших дій з боку українського уряду, законодавців, громадянського суспільства та міжнародних партнерів, спрямованих на створення стійкої та ефективною антикорупційної системи в країні. Стаття закликає до всебічного підходу до реформ, який охоплює як негайні заходи з протидії корупції, так і довгострокові стратегії зміцнення інституційної прозорості, правової освіти населення та формування культури нульової толерантності до корупції.

Ключові слова: антикорупція, державна політика, світовий досвід, адаптація, Україна, інституціональні механізми, законодавчі ініціативи, громадянське суспільство, цифрові технології, міжнародна співпраця.

Постановка проблеми. У сучасному світі корупція розглядається як одна з найбільших загроз для стабільного розвитку держав, ерозії демократичних інститутів та зменшення довіри громадян до влади. Вона є ключовим фактором, який стримує економічне зростання, спотворює конкуренцію, підсилює соціальну нерівність та веде до політичної нестабільності. У багатьох країнах, включаючи Україну, боротьба з корупцією стала важливим елементом національної безпеки та ключовим умовою для інтеграції до міжнародних спільнот, зокрема Європейського Союзу. У контексті глобалізації та зростаючої взаємозалежності світових еко-

номік, досвід боротьби з корупцією в різних країнах набуває особливого значення. Вивчення та аналіз успішних стратегій, методів та інструментів, які були реалізовані на міжнародному рівні, можуть слугувати важливим джерелом натхнення та основою для розробки ефективних антикорупційних заходів на національному рівні в Україні. Актуальність теми обумовлена кількома ключовими факторами. По-перше, попри значні зусилля та прийняття ряду антикорупційних законів та ініціатив в Україні, проблема корупції залишається актуальною та впливає на багато аспектів життя суспільства. По-друге, міжнародний досвід показує, що ефективна

боротьба з корупцією вимагає комплексного підходу, що включає як законодавчі зміни, так і залучення громадськості, розвиток інституційних механізмів та посилення міжнародної співпраці. По-третє, адаптація та впровадження міжнародного досвіду може сприяти підвищенню ефективності національної антикорупційної політики, забезпеченню прозорості, підзвітності державних інститутів та відновленню довіри громадян до влади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найвагоміший внесок у розробку наукових підходів до реалізації державної антикорупційної політики здійснено такими вітчизняними й світовими дослідниками, як: О. Барановський, Ф. Бретт, Д. Буркальцева, З. Варналій, В. Вишневська, Дж. Гросман, О. Дяченко, І. Мазур, В. Мандибура, В. Ребкало, Т. Рейтер, Дж. Робінсон, Г. Рябцев, Р. Седдіг, М. Флейчук та іншими.

Мета статті полягає в комплексному аналізі світового досвіду щодо реалізації державної антикорупційної політики та визначенні можливостей та перспектив його адаптації та впровадження в Україні.

Виклад основного матеріалу. Світовий досвід у сфері антикорупційної політики є різноманітним і багатограним, відображаючи унікальні виклики та підходи, які використовують різні країни для боротьби з корупцією. Огляд світового досвіду демонструє, що незважаючи на різноманітність культурних, політичних та економічних контекстів, успішна антикорупційна політика часто базується на декількох ключових принципах і стратегіях.

Ефективна боротьба з корупцією вимагає сильних, незалежних і добре фінансованих інституцій. Сінгапур і Гонконг стали прикладами успішної реалізації цього принципу завдяки створенню потужних антикорупційних органів: відповідно, Відомства з боротьби з корупцією (СРІВ) і Комісії з боротьби з корупцією (ІСАС). Ці органи оснащені широкими повноваженнями для розслідування корупційних злочинів, включаючи можливість проведення арештів, обшуків та заморожування активів [1-2].

Ключовим аспектом ефективної антикорупційної політики є наявність суворого законодавства, яке включає чіткі визначення корупційних дій, суворі покарання для корупціонерів та заходи щодо захисту викривачів. Країни, такі як Данія та Нова Зеландія, є лідерами у впровадженні законодавства, спрямованого на забезпечення прозорості та підзвітності урядових дій.

Активна участь громадянського суспільства і вільних ЗМІ є критично важливою для виявлення та попередження корупції. Країни з високим рівнем свободи преси та активними неурядовими організаціями, такі як Швеція та Нідерланди, демонструють нижчі рівні корупції. Це досягається за рахунок забезпечення відкритості урядових дій та залучення громадськості до контролю за владою.

У світлі глобалізації та транснаціонального характеру багатьох корупційних схем, міжнародна співпраця відіграє ключову роль у їх виявленні та притягненні до відповідальності корупціонерів. Ініціативи, такі як Група держав проти корупції (GRECO) при Раді Європи, Міжнародна антикорупційна мережа (ІАСН) та Конвенція ООН проти корупції, сприяють обміну інформацією, найкращим практикам та співпраці між країнами у боротьбі з корупцією [3].

Технологічний прогрес та цифровізація державних послуг відкривають нові можливості для підвищення прозорості та зменшення корупційних ризиків. Естонія є прикладом країни, що активно використовує ІТ-рішення для забезпечення доступу громадян до державних послуг онлайн, значно знижуючи можливості для корупційних дій через мінімізацію людського фактора в процесі взаємодії з державними органами.

Система державних закупівель часто є однією з найбільш уразливих до корупції сфер. Країни, такі як Південна Корея та Грузія, досягли значного прогресу в боротьбі з корупцією в цій сфері завдяки впровадженню електронних систем закупівель, що забезпечують відкритість та конкуренцію, а також зменшують можливості для зловживань [4].

Боротьба з корупцією також вимагає змін в суспільній свідомості та культурі. Освітні програми, спрямовані на підвищення обізнаності про наслідки корупції та виховання цінностей чесності та прозорості з раннього віку, є важливою складовою стратегій боротьби з корупцією в країнах з низьким рівнем корупції.

Адаптація світового досвіду антикорупційної політики в Україні вимагає комплексного підходу, який враховує національні особливості, історичний контекст та поточні виклики, з якими стикається країна. Важливо не лише копіювати успішні іноземні моделі, але й адаптувати їх з огляду на українські реалії (таблиця 1).

Одним із ключових елементів успіху в боротьбі з корупцією є створення міцних,

**Світовий досвід реалізації державної антикорупційної політики
та напрями його адаптації в Україні**

Країна	Ключові інституції та практики	Напрями адаптації в Україні
Сінгапур	1. Незалежні антикорупційні органи: Комісія з боротьби з корупцією (CPIB) з широкими повноваженнями. 2. Суворі покарання за корупцію: Жорсткі штрафи та тюремне ув'язнення. 3. Прозорість та підзвітність: Електронне декларування доходів, доступ до публічної інформації.	1. Створення дійсно незалежного антикорупційного органу з широкими повноваженнями. 2. Застосування жорстких санкцій за корупційні злочини. 3. Розширення практики електронного декларування та доступ до публічної інформації.
Гонконг	1. Незалежна комісія з протидії корупції (ICAC): Розслідування корупційних злочинів, профілактика та освіта. 2. Система "трьох ударів": Звільнення та позбавлення пенсії за дрібні корупційні правопорушення. 3. Прозорість у публічних закупівлях: Відкриті тендери та електронна система закупівель.	1. Посилення ролі та незалежності НАБУ. 2. Впровадження системи "трьох ударів" для дрібних корупційних правопорушень. 3. Забезпечення прозорості та підзвітності у публічних закупівлях.
Данія	1. Культура високої довіри та прозорості: Відкритість влади, доступ до інформації. 2. Ефективна система контролю та балансів: Сильна роль парламенту та судової системи. 3. Незалежні антикорупційні органи: Омбудсмен, Антикорупційна комісія.	1. Розвиток культури довіри та прозорості в українському суспільстві. 2. Посилення системи контролю та балансів у владі. 3. Створення дієвих механізмів громадського контролю за діяльністю влади.
Велика Британія	1. Незалежне Бюро з боротьби з серйозною організованою злочинністю (SOCA): Розслідування та боротьба з організованою корупцією. 2. Кодекс поведінки для держслужбовців: Чіткі правила та етичні стандарти. 3. Прозорість у лобіюванні: Рес-стр лобістів та їхніх контактів з владою.	1. Створення аналітичного центру з вивчення та протидії організованій корупції. 2. Розробка та впровадження Кодексу поведінки для держслужбовців. 3. Забезпечення прозорості та підзвітності у лобіюванні.

Джерело: систематизовано автором

незалежних інституцій, здатних протистояти впливу високопоставлених осіб і забезпечити справедливе розслідування корупційних справ. Україні необхідно продовжувати реформування правоохоронної системи, зокрема Національного антикорупційного бюро України (НАБУ) та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП), для забезпечення їх повної незалежності та ефективності [5-6].

Необхідно продовжувати роботу над удосконаленням антикорупційного законодавства, забезпечуючи прозорість у державному управлінні та бізнесі, суворі покарання для корупціонерів та захист викривачів. Важливо взяти за основу найкращі практики країн з низьким рівнем корупції, адаптувати їх до українських умов та забезпечити їх ефективне впровадження.

Підтримка та розвиток незалежних ЗМІ та активних громадянських організацій є важливим фактором у боротьбі з корупцією. Україна може використовувати досвід країн, де громадянське суспільство відіграє ключову роль у виявленні та висвітленні корупційних справ, для зміцнення власних механізмів громадського контролю.

Успішний досвід цифровізації державних послуг у таких країнах, як Естонія, може слугувати хорошим прикладом для України. Цифро-

візація не тільки спрощує доступ громадян до державних послуг, але й зменшує корупційні ризики за рахунок мінімізації прямого людського втручання. Україні важливо продовжувати розвиток та впровадження електронних систем у сфері державних закупівель, реєстрації бізнесу, надання адміністративних послуг тощо, а також забезпечувати високий рівень кібербезпеки цих систем [7].

Міжнародна підтримка та співпраця можуть значно допомогти Україні в адаптації та впровадженні ефективних антикорупційних практик. Співробітництво з міжнародними організаціями та урядами країн, які успішно подолали корупцію, може надати Україні доступ до важливих ресурсів, знань та технологій. Така співпраця може включати обмін досвідом, навчальні програми для українських фахівців та допомогу в розробці та реалізації конкретних проєктів.

Довгостроковий успіх в боротьбі з корупцією в Україні буде залежати не тільки від законодавчих та інституційних реформ, але й від змін у суспільних нормах та культурі. Важливо інвестувати в освітні програми, які виховують цінності чесності та прозорості, формують нульову толерантність до корупції серед молоді та широкої громадськості. Такі програми можуть бути спрямовані на роз'яснення наслідків корупції для

суспільства та кожної особи окремо, а також на підвищення обізнаності про законні шляхи боротьби з корупційними проявами.

Інституціональні механізми та законодавчі ініціативи є ключовими складовими в боротьбі з корупцією, забезпечуючи необхідну структуру та правову базу для її ефективного виявлення, розслідування та покарання корупційних дій. У контексті України, важливим кроком на шляху до покращення антикорупційної політики є посилення існуючих і створення нових інституцій, а також реформування законодавства для забезпечення його відповідності міжнародним стандартам [8].

Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) було створено як спеціалізований орган з розслідування корупції в органах влади та серед високопосадовців, що є критично важливим для розриву зв'язків між бізнесом та політикою та забезпечення правосуддя у корупційних справах.

Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) відіграє ключову роль у забезпеченні нагляду за додержанням законності при розслідуванні корупційних злочинів, ініційованих НАБУ, а також у представленні державного обвинувачення в судах.

Створення Вищого антикорупційного суду було значним кроком у зміцненні антикорупційної інфраструктури України, оскільки це забезпечило спеціалізований судовий рівень для розгляду виключно корупційних справ. Впровадження системи електронного декларування доходів державних службовців стало важливим кроком на шляху до прозорості та підзвітності, дозволяючи громадськості контролювати майновий стан представників влади.

Роль громадянського суспільства у формуванні антикорупційної політики не може бути переоцінена. Активна участь громадян, неприбуткових організацій, ЗМІ та інших стейкхолдерів у виявленні, висвітленні та боротьбі з корупцією є ключовою у створенні ефективної антикорупційної системи. У контексті України, де корупція залишається серйозною проблемою, громадянське суспільство відіграє особливо важливу роль.

Одним із основних напрямків діяльності громадянського суспільства є моніторинг та висвітлення корупційних випадків. Незалежні ЗМІ та активісти часто виступають ініціаторами розслідувань, які виявляють корупційні схеми на різних рівнях влади. Це сприяє підвищенню

обізнаності громадськості та створює тиск на урядові інститути для проведення необхідних реформ [9].

Громадянське суспільство часто бере участь у розробці та лобюванні антикорупційного законодавства. Через публічні слухання, круглі столи та робочі групи з представниками уряду, НУО вносять свій вклад у створення ефективних законів та механізмів контролю за їх дотриманням.

Організації громадянського суспільства відіграють важливу роль у підвищенні обізнаності громадян про корупцію, її наслідки та способи боротьби з нею. Вони організують тренінги, семінари та розробляють освітні матеріали, спрямовані на формування нульової толерантності до корупції.

Активісти та НУО вимагають від уряду забезпечення відкритості, прозорості дій та доступу до публічної інформації. Це включає в себе впровадження відкритих даних, електронних сервісів для громадян та систем моніторингу виконання державних та муніципальних замовлень. Ініціативи забезпечення прозорості дозволяють підвищити відповідальність уряду та зменшити можливості для корупції [10].

Організації громадянського суспільства часто співпрацюють з міжнародними організаціями та фондами, які мають досвід у боротьбі з корупцією, для реалізації спільних проєктів. Така співпраця не тільки забезпечує фінансування та технічну підтримку, але й сприяє обміну досвідом та найкращими практиками.

Через акції протесту, кампанії у соціальних мережах та інші заходи, організації громадянського суспільства мобілізують громадську думку та створюють тиск на уряд для прийняття необхідних антикорупційних заходів. Громадська підтримка є критично важливою для успіху будь-яких реформ.

Новітні технології, такі як блокчейн і великі дані, відкривають нові можливості для моніторингу та аналізу корупції. Організації громадянського суспільства активно використовують ці технології для створення прозорих систем, що дозволяють виявляти корупційні схеми та відстежувати використання державних ресурсів.

Висновки. Аналіз світового досвіду реалізації державної антикорупційної політики та можливостей його адаптації в Україні виявив ряд ключових висновків та рекомендацій для ефективної боротьби з корупцією. Створення міцних, незалежних антикорупційних органів, які мають

достатні ресурси, повноваження та автономію, є критично важливим для успішної боротьби з корупцією. Прийняття та імплементація суворого антикорупційного законодавства, яке включає чіткі норми щодо конфлікту інтересів, відповідальності за корупційні діяння та захисту викривачів, є фундаментом для розбудови ефективної антикорупційної системи. Цифровізація державних послуг і впровадження інноваційних технологій можуть значно зменшити можливості для корупції, забезпечуючи відкритість та доступність інформації. Україна має значний потенціал для розвитку та впровадження ефективних антикорупційних заходів, враховуючи досвід інших країн. Для цього необхідно зосередитися на комплексному підході, який поєднує законодавчі, інституціональні та соціальні аспекти. Важливо не лише адаптувати міжнародний досвід, а й враховувати унікальний контекст України, залучаючи до процесу всі зацікавлені сторони, включно з громадськістю, бізнесом, міжнародними партнерами та ЗМІ.

Посилення правоохоронних механізмів, забезпечення незалежності судової системи та створення умов для вільної діяльності журналістів і активістів є критично важливими для підвищення ефективності антикорупційних заходів. Також важливим є розробка та імплементація довгострокових освітніх програм, спрямованих на формування у громадян розуміння неприпустимості корупції. Успіх у боротьбі з корупцією в Україні залежить від постійної уваги та зусиль усіх секторів суспільства, а також від здатності держави інновувати та адаптуватися до змінюваних умов. При цьому критично важливою є політична воля та зобов'язання з боку влади до реалізації антикорупційної політики не лише на словах, а й на ділі.

Список використаної літератури:

1. Дмитрієв Ю. В. Оцінка корупційних ризиків у системі державного управління: поняття та зміст. Ефективність державного управління. 2016. Вип. 1-2(1). С. 141–149.
2. Чистоклетов Л.Г. Досвід європейських країн у адміністративно-правовому забезпеченні безпеки діяльності суб'єктів господарювання. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2014. Вип. 1. С. 101–110.
3. Дудін В.В. Можливості в боротьбі з виведенням капіталів за кордон: юридичний аспект. URL: <https://cslr.org.ua/mozhливosti-v-borotbi-zvivedennyam-kapitaliv-za-kordon-yuridichniy-aspekt-2/>.
4. Moroz O.V., Semcov V.M. The shadow economy: structure, content and features of functioning. *Ekonomika APK*. 2013. №5. P. 96-102 (in Ukr.).
5. Lacko M. Hidden Economy – an Unknown Quantity? *Comparative Analysis of Hidden Economies in Transition Countries, 1989-1995, Economics of Transition*, no. 1, 2000.
6. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1702-VII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1702-18/page5>.
7. «Europe: Hidden economy». *European Security: a common security concept of the 27 WEU (Madrid, 1995, 14 November) / WEU Council of Ministers. The Financial Times*. 09.06.2011.
8. Альтернативні механізми соціально-економічного розвитку України / за заг. ред. О.В. Кравчука. К.: Центр соціальних і трудових досліджень, 2016. 205 с.
9. Онищенко С.В. Міжнародний досвід боротьби з тінізацією економіки в умовах глобалізації. *Ефективна економіка*. 2013. Вип. 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2074>.
10. Тильчик О.В. Адміністративно-правове забезпечення протидії тінізації економіки: монографія. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2017. 378 с.

Sokyrko S. V. Global experience of the implementation of state anti-corruption policy and directions of its adaptation in Ukraine

This article focuses on the analysis of global experience in the field of anti-corruption policy and its potential for adaptation and implementation in Ukraine. The paper examines a variety of strategies and approaches to fighting corruption that have been successfully implemented in countries with a low level of corruption, including strengthening institutional independence, improving legislation, activating the role of civil society, using digital technologies, and international cooperation. The article emphasizes the importance of a comprehensive approach to reforming anti-corruption policy in Ukraine, which involves the integration of international experience taking into account national characteristics. Special attention is paid to the need to create effective institutional mechanisms, the development of the legislative framework, the inclusion of civil society in the process of forming anti-corruption policy, as well as the use of the latest technologies to increase transparency and reduce corruption risks. The recommendations provided in the article are intended to help Ukraine in the development and implementation of effective anti-corruption strategies, based on the best global practices and adapted to the Ukrainian context, in order to increase the level of transparency and

accountability of the government and fight corruption at all levels. Thanks to this study, readers will gain a deep understanding of the main components of a successful anti-corruption policy and learn about the possibilities of their application and adaptation in Ukrainian conditions. The article also emphasizes the importance of active public participation and international cooperation in increasing the effectiveness of anti-corruption measures. The provided recommendations can serve as a basis for further actions by the Ukrainian government, legislators, civil society and international partners aimed at creating a stable and effective anti-corruption system in the country. The article calls for a comprehensive approach to reforms, which includes both immediate anti-corruption measures and long-term strategies to strengthen institutional transparency, legal education of the population, and the formation of a culture of zero tolerance for corruption.

Key words: *anti-corruption, state policy, world experience, adaptation, Ukraine, institutional mechanisms, legislative initiatives, civil society, digital technologies, international cooperation.*